

УДК 338.2:339.92:005.934

JEL Classification: F15, F42, O31, O52

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2024-1.93.01>

Олег Нижник, к.е.н., науковий співробітник,
<https://orcid.org/0000-0003-3646-2365>

Ірина Нижник, к.е.н., доцент,
<https://orcid.org/0000-0002-8752-3538>
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКОВА ПОЛІТИКА В СТРАТЕГІЯХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції економічна безпекова політика забезпечує ефективний інноваційний розвиток соціально-економічних систем. У практичному аспекті безпекова політика ґрунтується на визначенні низки безпекових характеристик, які виникають під час функціонування соціально-економічних систем. Економічна безпекова політика є однією з головних пріоритетів у стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем і має ґрунтуватися на досягненні індикаторів для входження України в ЄС на основі збільшення низки показників.

Метою дослідження є аналіз існуючих проблем в інноваційній діяльності соціально-економічних систем та пошук напрямів економічної безпекової політики в стратегіях їх інноваційного розвитку. **Методологія.** У процесі дослідження застосовувався метод порівняння, який надав можливість дослідити різноманітність науково-методичних підходів різних авторів, виявити перспективи розвитку визначеної проблематики; метод узагальнення – для формування власних підходів щодо деталізації засобів, цілей та заходів підвищення рівня економічної безпекової політики в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем; метод аналізу та синтезу – для визначення цілей економічної безпекової політики в розвитку інновацій соціально-економічних систем; абстрактно-логічний метод – для узагальнення та формулювання висновків та перспектив подальших досліджень.

Результати. Розкрито особливості розвитку соціально-економічних систем в сучасних умовах господарювання. Виокремлено проблеми забезпечення інтелектуальної власності у запровадженні інновацій. Здійснено аналіз існуючих наукових підходів щодо економічної безпеки розвитку інновацій в соціально-економічних системах. Доведено, що стратегії розвитку інновацій в соціально-економічних системах мають включати безпекову складову як їх політику у складі

інноваційного розвитку, так і всіх решта складових елементів, методів, механізмів функціонування в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів.

Практичне значення. Беручи до уваги відсутність єдиного підходу щодо побудови економічної безпекової політики в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем, авторами сформовано власні підходи до формування цілей, засобів та заходів підвищення її рівня. Запропоновано створити моніторингову групу зі збору й аналізу необхідної інформації, а також визначити головні цілі економічної безпекової політики. Досягнення в перспективі вищезазначених цілей убезпечить ефективний інноваційний розвиток соціально-економічних систем.

Ключові слова: соціально-економічна система, стратегії інноваційного розвитку, безпекова політика, умови євроінтеграції.

Кількість джерел: 9; кількість рисунків: 1.

Oleh Nyzhnyk, Candidate of Economic Sciences, Researcher,
<https://orcid.org/0000-0003-3646-2365>

Iryna Nyzhnyk, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-8752-3538>
Khmelnitskyi National University, Khmelnytskyi

ECONOMIC SECURITY POLICY IN THE STRATEGIES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Summary

In the conditions of European integration, economic security policy ensures effective innovative development of socio-economic systems. In practical terms, security policy is based on the definition of a number of security characteristics that arise during the functioning of socio-economic systems. Economic security policy is one of the main priorities in the strategies of innovative development of socio-economic systems and should be based on the achievement of indicators for Ukraine's entry into the EU based on an increase in a number of indicators.

The purpose of the study is the analysis of existing problems in the innovative activity of socio-economic systems and the search for directions of economic security policy in the strategies of their innovative development. In the process of research, the method of comparison was used, which provided an opportunity to explore the diversity of scientific and methodological approaches of different authors, to identify prospects for the development of certain issues; method of generalization - to form own approaches regarding the detailing of means, goals and measures of raising the level of economic security policy in strategies of innovative development of socio-economic systems; the method of analysis and synthesis - to determine the goals of the economic security policy in the development of innovations of socio-economic

systems; abstract-logical method - to summarize and formulate conclusions and prospects for further research.

The peculiarities of development of socio-economic systems in modern economic conditions are revealed. Problems of ensuring intellectual property in the implementation of innovations are highlighted. An analysis of the existing scientific approaches regarding the economic security of the development of innovations in socio-economic systems was carried out. It has been proven that strategies for the development of innovations in socio-economic systems should include the security component of both their policy as part of innovative development and all other constituent elements, methods, mechanisms of functioning in the conditions of deepening European integration processes.

Taking into account the lack of a single approach to the construction of economic security policy in the strategies of innovative development of socio-economic systems, the authors have formed their own approaches to the formation of goals, means and measures to increase its level. The article proposes to create a monitoring group to collect and analyze the necessary information, as well as to determine the main goals of the economic security policy.

Keywords: socio-economic system, innovative development strategies, security policy, conditions of European integration.

Number of sources – 9; number of drawings – 1.

Постановка проблеми. За сучасних умов функціонування соціально-економічних систем важливими елементами управління є забезпечення безпекового розвитку в стратегіях здійснення їх інноваційної діяльності, адже таке функціонування має досить розгалужений характер з цілою низкою ризиків. Саме тому побудова інформування економічної безпекової політики є тим напрямом, який має забезпечувати ефективний інноваційний розвиток соціально-економічних систем. Практичне застосування безпекової політики полягає у прогнозуванні всіх безпекових характеристик, які можуть виникати при здійсненні соціально-економічною системою інноваційної діяльності, трансферу технологій, впровадження стартапів спільно з бізнесовими структурами високорозвинутих європейських країн, аби довести до логічного завершення той чи інший інноваційний проєкт, будь-який сценарій розвитку подій з урахуванням внутрішніх і зовнішніх впливів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За даним напрямом існує ціла низка наукових досліджень різних авторів. Вчені по-різному ставляться до пошуку результатів, однак

більшість досліджує методи оцінки рівня економічної безпеки з метою побудови найбільш ефективної [1; 6; 8]. Є праці, в яких досліджуються питання рівнів існування економічної безпеки та механізмів управління нею [2; 4-5; 9]. Не менш важливими є дослідження, в яких автори оцінюють вплив інформаційного середовища на прийняття управлінських рішень у безпекових стратегіях інноваційного розвитку [3-4; 7].

Однак на сьогодні відсутній єдиний підхід, який би дав відповідь на питання побудови економічної безпекової політики в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем.

Формування цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз існуючих проблем в інноваційній діяльності соціально-економічних систем та пошук напрямів економічної безпекової політики в стратегіях їх інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розв'язання існуючих проблем в інноваційній діяльності соціально-економічних систем необхідним є захист та використання об'єктів інтелектуальної власності, які можуть бути реалізовані тими чи іншими інноваційними проєктами. Для цього необхідно: постійно підвищувати рівень правової охорони і культури, а також захисту інтелектуальної власності; на законодавчому рівні слід визначити всі елементи інноваційної інфраструктури трансферу технологій як об'єктів права інтелектуальної власності з дотриманням прав всіх учасників інноваційного пошуку і реалізації; унормувати всі правові аспекти з передачею прав власності на технології, проєкти, створення стартапів тощо; підтримувати процеси патентування інтелектуальної власності з боку держави.

Економічна безпекова політика в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем має будуватися на: сприянні поінформованості учасників інноваційного проєкту про етапи та учасників-виконавців, донорів, реципієнтів, інвесторів; започаткуванні моніторингу інноваційних рішень за існуючими проблемами; відкритості функціонування інноваційних кластерів, центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, техніко-технологічних програм розвитку.

Для налагодження безпекових зв'язків з проєктними та бізнесовими структурами на внутрішньому та зовнішніх ринках в умовах євроінтеграційного розвитку необхідно створити інформаційну продукцію у ЗМІ для популяризації міжнародних зв'язків в інноваційній діяльності, розширювати участь у міжнародній виставковій діяльності, сформувати центри експертизи та оцінки науково-технічних розробок, підтримувати з боку держави фінансування лабораторних досліджень, економічного обґрунтування ефективності запровадження новітніх проєктів та технологій; провести реєстрацію наявних науково-технічних розробок, які мають значний економічний ефект, а також велике значення у військовій безпеці України та у військовому призначенні.

Окрім того, для активізації економічної безпекової політики інноваційного розвитку соціально-економічних систем на всіх рівнях функціонування важливим є: розвиток питань, пов'язаних зі створенням сприятливих умов для утримання кваліфікованих працівників в Україні, особливої безпекової політики, якості нормативно-правового забезпечення розвитку інфраструктури, воєнної безпеки, використання іпотечного фінансування тощо; зменшення підтримки реалізації продукції з високим ступенем доданої вартості з тим, щоб дана продукція перероблялась в Україні на основі новітніх технологій.

Економічна безпекова політика є одним з головних пріоритетів у стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем і має ґрунтуватися на досягненні індикаторів для входження України в ЄС на основі збільшення наступних показників: обсягів бюджетного і позабюджетного фінансування науково-дослідницьких робіт, дослідно-конструкторських розробок; кількості суб'єктів господарювання, що займаються новітніми технологіями, інноваційними проєктами, стартапами; обсягів інноваційних надходжень та об'єктів інтелектуальної власності, ноу-хау, інших інноваційних продуктів.

З цією метою має бути створена моніторингова група, яка б відслідковувала стан виконання вищезазначених показників і надавала розрахункові показники для участі України у

міжнародних форумах щодо досяжності різного роду індексів інноваційного розвитку, а також розробляла пропозиції щодо стратегій інноваційно-економічного розвитку різного роду соціально-економічних систем.

Окрім власного фінансування, підтримки з боку держави, для фінансового забезпечення інноваційного розвитку соціально-економічних систем має широко застосовуватись технічна допомога від міжнародних установ і відповідних структур іноземних держав у вигляді технічних, матеріальних, технологічних ресурсів та грошових інвестицій. Економічна безпекова політика має вирішувати такі цілі в стратегіях інноваційного розвитку (рис. 1).

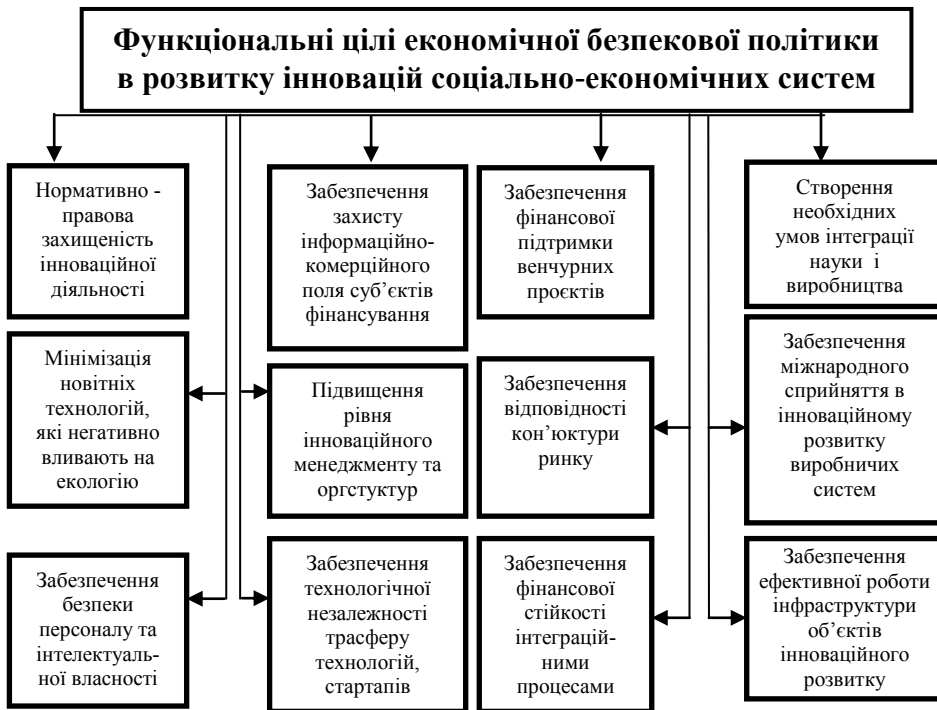

Рис. 1. Цільове забезпечення економічної безпекової політики в інноваційному розвитку соціально-економічних систем*

*Джерело: складено авторами.

Діагностика стану економічної безпеки в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем має

включати такі питання: виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають економічну безпеку в розрізі кожної функціональної складової; оцінювання рівня впливу ендегенних, екзогенних факторів на рівень економічної безпеки; розробка системи оціночних показників та індикаторів рівня економічної безпеки; розрахунок інтегрального показника; оцінка відхилень ефективного рівня безпеки від нормативних характеристик; розробка заходів для усунення негативних наслідків і прийняття управлінських рішень щодо підвищення рівня економічної безпеки інноваційного розвитку соціально-економічних систем.

Висновки. Отже, в умовах євроінтеграції соціально-економічні системи усіх рівнів функціонування мають розробляти стратегії інноваційного розвитку, які покликані в подальшому забезпечити їх економічну безпеку. Відсутність єдиного підходу щодо розробки економічної безпекової політики в стратегіях інноваційного розвитку соціально-економічних систем дозволила сформулювати власні підходи щодо формування цілей, засобів та заходів для підвищення її рівня. Запропоновано створити моніторингову групу зі збору й аналізу необхідної інформації, а також визначити головні цілі економічної безпекової політики. Досягнення в перспективі вищезазначених цілей убезпечить ефективний інноваційний розвиток соціально-економічних систем.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. О., Левицький Б. В. Комплексна оцінка фінансово-економічної безпеки: теоретичний та практичний аспекти. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1 &z=4701> (дата звернення: 26.08.2023).
2. Білошкурська Н. В. Особливості формування рівня економічної безпеки. *Економіка, фінанси, право*. 2011. № 25. С. 7–10.
3. Біловус О. С., Іваницька О. В., Смирнов С. А. Вплив інформаційного середовища на прийняття рішень економічних суб'єктів: рефлексивний підхід. *Економічний вісник Національного технічного університету України*. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/321989781_VPLIV_INFORMACIINOGO (дата звернення: 10.08.2023).
4. Нижник О., Нижник І., Лисак В. Управління фінансово-економічною безпекою інноваційно-орієнтованих соціально-економічних систем. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 3. С. 47–50.
5. Правдюк Н. Л., Ярославський А. О. Формування організаційно-економічного механізму управління економічною безпекою зернопереробних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 8. С. 77–85.

6. Шило Ж. С., Кречко М. Ю. Методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства: підходи до оцінювання та забезпечення економічної безпеки. *Вісник НУВГП. Серія: Економічні науки*. 2022. Випуск (98). С. 278–288.

7. Вдовічен А. А. Управління макроекономічними диспропорціями національної економіки в умовах інклюзивного розвитку. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 6 (18). С. 63–70.

8. Королюк Ю. Г., Толуб'як В. С. Політика економічної безпеки України в умовах глобальних загроз. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_6_5 (дата звернення: 21.07.2023).

9. Маначинська Ю. А., Євдошак В. І. Стратегічний контроль в системі управління інноваційним розвитком економічних суб'єктів. *Економіка і регіон*. 2013. № 2. С. 76–81.

References:

1. Bondarenko, O. O., Levycjkyj, B. V. (2015). Comprehensive assessment of financial and economic security: theoretical and practical aspects. *Efficient economy*, no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?or=1&z=4701> (Accessed 26 Aug 2023) (in Ukr.).

2. Biloshkursjka, N. V. (2011). Peculiarities of formation of the level of economic security. *Ekonomika, finansy, pravo [Economy, finance, law]*, no. 25, pp. 7–10 (in Ukr.).

3. Bilovus, O.S., Ivanycjka, O.V., Smyrnov, S.A. (2023). The influence of the information environment on decision-making by economic subjects: a reflexive approach. *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine*. Available at: https://www.researchgate.net/publication/321989781_VPLIV_INFORMACIJNOG (Accessed 10 Aug 2023) (in Ukr.).

4. Nyzhnyk, O., Nyzhnyk, I., Lysak, V. (2022). Management of financial and economic security of innovation-oriented socio-economic systems. *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu. Ekonomichni nauky [Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences]*, no. 3, pp. 47–50 (in Ukr.).

5. Pravdjuk, N. L., Jaroslavsijkyj, A. O. (2019). Formation of the organizational and economic mechanism for managing the economic security of grain processing enterprises. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualjni pytannja nauky i praktyky [Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice]*, no. 8, pp. 77–85 (in Ukr.).

6. Shylo, Zh. S., Krechko, M. Ju. (2022). Methods of assessing the level of economic security of an enterprise: approaches to assessing and ensuring economic security. *Visnyk NUVGhP. Serija: Ekonomichni nauky [Bulletin of the NUVHP. Series: Economic Sciences]*, vol. 98, pp. 278–288 (in Ukr.).

7. Vdovichen, A. A. (2018). Management of macroeconomic disparities of the national economy in conditions of inclusive development. *Economic Bulletin of the Zaporizhzhya State Engineering Academy [Ekonomichnyj visnyk Zaporizkoji derzhavnoji inzhenernoji akademiji]*, vol. 6 (18), pp. 63–70 (in Ukr.).

8. Koroljuk, Ju. Gh., Tolub'jak, V. S. (2019). Ukraine's economic security policy in conditions of global threats. *Public administration: improvement and development [Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok]*, no. 6. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2019_6_5 (Accessed 21 July 2023) (in Ukr.).

9. Manachynsjka, Ju. A., Jevdoshhak, V. I. (2013). Strategic control in the management system of innovative development of economic entities. *Economy and the region [Ekonomika i rehion]*, no 2, pp. 76–81 (in Ukr.).